

پیش بینی گرایش به مصرف مواد مخدر از طریق صفات شخصیت و خودکارآمدی در نوجوانان دختر

مریم شفیق خانی*؛ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی کودک و نوجوان دانشگاه شهید بهشتی

دکتر فاطمه باقریان؛ استادیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی

دکتر امید شکری؛ استادیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه: دوره نوجوانی به دلیل تغییرات سریع فیزیکی، روان‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی و شناختی با انبوهی از مشکلات مغایر سلامت، همراه است. در واقع، این دوره رایج‌ترین زمان برای شروع رفتارهای پرخطر از جمله مصرف مواد مخدر است. به نظر می‌رسد از میان عوامل روان‌شناختی، دو عامل مهمی که رفتارهای پرخطر از جمله مصرف مواد را پیش‌بینی می‌کنند، صفات شخصیت و خودکارآمدی است. با استناد به شواهد، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش با اهمیت صفات شخصیت و خودکارآمدی به مثابه عوامل تأثیرگذار بر گرایش به مصرف مواد مخدر در نوجوانان مورد مطالعه قرار گرفته است.

روش: جهت بررسی و پیش‌بینی رابطه بین متغیرها از روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی استفاده شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر تهران است. در این پژوهش، شرکت‌کنندگان در سه مرحله، با استفاده از واحدهای نمونه‌گیری مناطق آموزشی، مدارس و کلاس و با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شدند. در میان آنها ۴۰۵ نفر دختر با (میانگین سنی ۱۶ و انحراف معیار ۱/۰۱)، از هر ناحیه (شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز) ۸۱ نفر و از هر پایه (اول و دوم و سوم) ۱۳۵ نفر به عنوان افراد نمونه انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های پنج عاملی صفات شخصیت، خودکارآمدی عمومی و مقیاس آمادگی اعتیاد پاسخ دادند. در نهایت جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آماری همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج همبستگی پیرسون نشان داد میان خودکارآمدی و گرایش به مصرف مواد مخدر رابطه منفی معنادار، میان ابعاد شخصیت توافق‌پذیری، وجدان‌گرایی و گرایش به مصرف مواد مخدر رابطه منفی معنادار و میان روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی و گشودگی نسبت به تجربه و گرایش به مصرف مواد مخدر رابطه مثبت معناداری وجود دارد. همچنین میان صفات شخصیتی برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وجدان‌گرایی، گشودگی نسبت به تجربه و خودکارآمدی رابطه

مثبت معنادار و میان صفت روان‌رنجورخوبی و خودکارآمدی رابطه منفی معناداری وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که خودکارآمدی و صفات شخصیتی روان‌رنجورخوبی، توافق‌پذیری، وجدان‌گرایی و گشودگی نسبت به تجربه به عنوان متغیرهای پیش‌بین شرایط ورود به معادله نهایی رگرسیون برای توضیح گرایش به مصرف مواد مخدر را دارا بودند.

بحث و نتیجه‌گیری: خودکارآمدی و صفات شخصیت در گرایش به مصرف مواد مخدر در نوجوانان عوامل مهمی به شمار می‌روند. به منظور تدوین برنامه‌های پیشگیری مؤثر ابتدا باید عوامل تأثیرگذار بر این پدیده مورد مطالعه و شناخت قرار گیرد. به طور کلی آگاهی از عوامل زمینه‌ساز از جمله خودکارآمدی عمومی و صفات شخصیت که افراد را مستعد گرایش به مواد مخدر می‌کند برای مواجهه موفقیت‌آمیز با اعتیاد و پیشگیری مؤثر امری لازم و ضروری است. بنابراین، افزایش خودکارآمدی و توجه به صفات شخصیت در برنامه‌های مداخله و پیشگیری از مصرف مواد مخدر در نوجوانان بسیار کمک‌کننده خواهد بود.

واژه‌های کلیدی: گرایش به مصرف مواد مخدر، صفات شخصیت، خودکارآمدی، نوجوانان دختر.